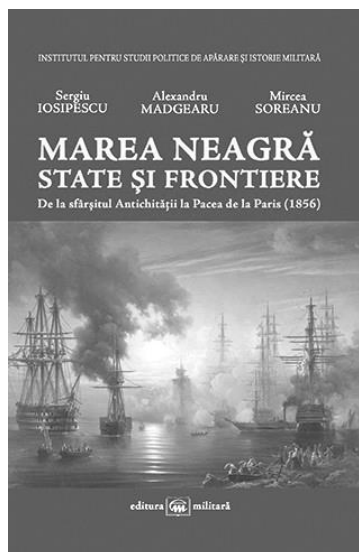

Din punctul meu de vedere, cartea lui Marian Coman, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, este binevenită pentru multiplele ei binefaceri pentru istoriografie, dincolo de punctele ei slabe, încă remediabile: face o oarecare ordine în istoriografia română, explică destul de convingător felul în care era exercitată puterea de către Domn și limitele autorității sale și este un exercițiu necesar și decent în pluridisciplinaritate, care ar putea fi servit ca exemplu pentru studenții români. Ar mai fi fost de dorit exprimarea câtorva idei legate de continuarea cercetării, în ciuda exercițiilor meditative ale autorului din concluziile finale, deși încorporarea studiilor arheologice și cazurile dobrogean și al istoriei ecleziastice a Țării Românești sunt trei exemple deosebit de relevante și motivante în acest sens, fără a mai vorbi de interesul (personal, cel puțin) față de cunoașterea lumii periferice a statului valah. Și ca o remarcă de încheiere, nu pot ignora sentimentul de curată ironie, văzând efortul depus de autor pentru a explica ceea ce ar trebui să pară logic pentru cei mai mulți din noi, oamenii: statul este o creație umană și se raportează în primul rând la noi, nu la „pământul” de sub noi, și totuși, Marian Coman ne arată cum o mare parte din istoriografia română a fost/este încă tributară unor concepții care frizează realitatea.

GEORGE ALEXANDRU COSTAN

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Sergiu Iosipescu, Alexandru Madgearu, Mircea Soreanu, *Marea Neagră. State și frontiere. De la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)*, București, Editura Militară, 2013, 456 p.

Volumul istoricilor Sergiu Iosipescu, Alexandru Madgearu și Mircea Soreanu, *Marea Neagră. State și frontiere. De la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)*, reprezintă o lucrare menită să releve importanța geopolitică a bazinului pontic de-a lungul timpului și să prezinte evoluția frontierelor statelor cu ieșire la Marea Neagră. Ideea este veche de aproape 30 ani, anume din perioada redactării cărții *Balica, Dobrotiță, Ioancu* de Sergiu Iosipescu (1985).

Atunci, ca și acum, este promovată combinarea istoriei evenimentțiale cu geografia pentru reconstituirea contextului în care s-au desfășurat principalele evenimente politico-militare, multe din ele ținând de cultura generală. Apoi, putem remarca scriitura lejeră utilizată de autori (cu excepția *Introducerii*)⁵ și dimensiunea anexelor⁶, sugerând faptul că este vorba de un produs adresat unui public larg. Diferențele majore dintre ele sunt intervalul cronologic mult mai întins de această dată și numărul mai mare de contributory, Alexandru Madgearu ocupându-se de Antichitate și Evul Mediu timpuriu, în capitolele I și II⁷, Mircea Soreanu, de perioada premodernă (capitolele V și VI, cel din urmă în colaborare cu Sergiu Iosipescu)⁸, iar autorul principal, de celelalte perioade istorice, în capitolele III, IV, VII, și de *Concluzii*⁹.

La prima vedere, cartea pare realizată de o echipă, însă prezintă semnele unei lucrări concepute în grabă, cu o introducere prea puțin explicativă, citări neadecvate pe alocuri, o comunicare deficientă între Mircea Soreanu și Sergiu Iosipescu și cu ultimele două capitole mult prea întinse, în comparație cu celelalte. Le voi lua pe rând, începând prin a sublinia lipsa unei argumentări referitoare la alegerea anului 1856 ca punct final de referință a analizei, ținând cont de faptul că Marea Neagră nu și-a pierdut importanța geopolitică de atunci. Ba chiar a crescut, iar fenomenele mai recente ne dovedesc aceasta: competiția în atragerea Moldovei, Ucrainei și Georgiei în N.A.T.O. și U.E. sau în Uniunea Euro-asiatică a Rusiei, interesul major pentru resursele energetice din bazinul pontic și intensificarea comerțului și a circulației imigranților africani și asiatici. Este regretabil că autorii cărții nu au profitat de bogăția și varietatea surselor istorice ale ultimilor aproape 160 ani și că în loc, avem un capitol introductiv care tinde la un moment dat să fie o recenzie a volumului lui Marian Coman¹⁰.

Graba și neglijența în redactare, dar și lipsa intervențiilor editorului pentru a sublinia greșelile de tehnoredactare, își spun cuvântul în cazul respectării unor norme de citare. De exemplu, în *Introducere*, Nicolae Iorga (p. 17) și Bernard Guenée (p. 35) au fost citați fără ca autorul să facă trimiteri adecvate. Cazuri mai dese apar către sfârșitul cărții, unde există chiar zeci de pagini bogate în detalii ale căror surse nu sunt menționate, ceea ce poate conduce la acuzații de plagiat prin citare fără referință. Și fiindcă tot am pomenit de ultimele capitole ale volumului, semnate de Sergiu Iosipescu și de Mircea Soreanu, acestea tratează evenimentele

⁵ Sergiu Iosipescu, Alexandru Madgearu, Mircea Soreanu, *Marea Neagră. State și frontiere. De la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)*, București, Editura Militară, 2013, pp. 9-35.

⁶ Vezi *Anexa documentară și Dosarul cartografic*, în *Ibidem*, pp. 403-456.

⁷ *Ibidem*, pp. 37-97.

⁸ *Ibidem*, pp. 191-289.

⁹ *Ibidem*, pp. 99-189, 291-401.

¹⁰ Marian Coman, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, Iași, Polirom, 2013.

din perioada 1739-1856¹¹, adică de la încheierea războiului ruso-austro-turc din 1736-1739 până la încheierea Războiului Crimeei, mult dincolo de Evul Mediu mai familiar istoricului. Diferența este resimțită de cititor, care probabil își pune întrebarea de ce autorul adoptă o retorică centrată pe „pericolul rus”, cazul cel mai evident fiind al descrierii consecințelor păcii de la București din 1812, cu prezentarea anexării Basarabiei ca o dramă, probabil dintr-un reflex naționalist, însă irelevant pentru subiectul cărții¹².

Absența unor criterii clare de selectare a informațiilor este surprinsă și în situația colaborării dintre Sergiu Iosipescu și Mircea Soreanu, mai ales în capitolele IV și V¹³, în care o serie de evenimente, precum cucerirea otomană a Podoliei și conflictele polono-ruse ale secolului al XVII-lea, sunt reluate și redescrise pe mai multe pagini, oferind cititorului aceleași detalii, doar că aranjate puțin altfel. Pe de altă parte, capitolele scrise de Alexandru Madgearu indică un grad mai mare de sinteză și rigurozitate, probabil și datorită experienței sale în analizarea surselor arheologice, superioare numeric celor scrise pentru perioadele istorice studiate de el¹⁴. Aproximativ același lucru îl pot spune despre Mircea Soreanu, care, cu ceva ani în urmă, publicase un volum legat de perioada otomană din vremea marilor viziri Köprülü (1656-1710)¹⁵. Totuși, acesta din urmă a omis un episod important din istoria relațiilor diplomatice ruso-turce, anume convenția specială din 1741, din timpul Elisabetei I, când autoritățile otomane au permis rușilor construirea unei fortărețe lângă Azov și au recunoscut titlul imperial al țarinei și suzeranitatea ei asupra cazacilor zaporojeni și a posesiunilor lor, fără să fi existat ostilități militare între cele două state¹⁶. Concesiile au fost necesare în contextul ocupării Ucrainei de către ruși și a implementării unor politici economice agresive de către aceștia, în vederea integrării noii provincii în țarat, ceea ce a dus la declinul comerțului între cazaci și turci, unul esențial pentru economia otomană dependentă de produsele primilor¹⁷.

În concluzie, cartea *Marea Neagră. State și frontiere. De la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)* merită citită ca o lectură informativă pentru amatorii de istorie, dar nu și-a atins potențialul maxim. Personal, mi-au plăcut

¹¹ Iosipescu, Madgearu, Soreanu, *Marea Neagră*, pp. 221-392.

¹² *Ibidem*, pp. 288-289.

¹³ *Ibidem*, pp. 157-220.

¹⁴ Un exemplu sugestiv din lista publicațiilor sale este cartea Alexandru Madgearu, *Organizarea militară bizantină la Dunăre în secolele X-XII*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2007, tradusă recent în engleză cu titlul: *Byzantine Military Organization on the Danube, 10th-12th Centuries*, Leiden-Boston, Brill, 2013.

¹⁵ Mircea Soreanu, *Marii viziri Köprülü (1656-1710)*, București, Editura Militară, 2002.

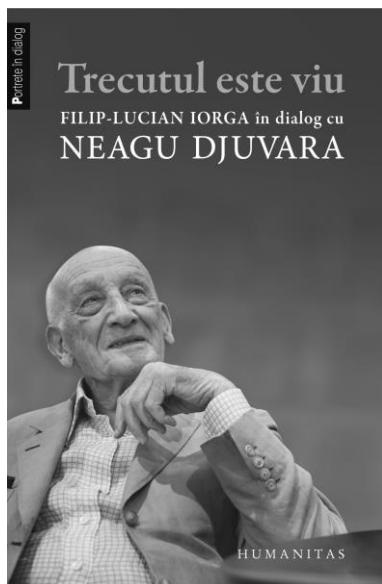
¹⁶ Aleksander Halenko, *The Character of Ottoman Policy in the Northern Black Sea Region after the Treaty of Belgrade (1739)*, în *Oriente Moderno*, 18 (79), 1999, 1, p. 102.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 103-111.

prima jumătate a volumului și anexe, datorită siguranței cu care istoricii au gestionat informațiile, însă consider că abordarea fugară, în special din a doua jumătate a cărții, slaba comunicare între co-autori și lipsa justificării opririi analizei la momentul Conferinței de la Paris din 1856 constituie punctele slabe ale lucrării. Ele puteau fi evitate sau măcar atenuate printr-o mai bună organizare a materialului și a echipei de lucru, chiar prin cooptarea unui cercetător pentru perioada post-1856, și printr-o formulare a concluziilor finale astfel încât cititorul, fie el istoric ori amator, să aibă o idee legată de viitorul investigării subiectului, care fără îndoială, există și trebuie exprimat pe hârtie. Se pare că există o tendință în istoriografia românească cel puțin, ca la finalul unei cărți sau a unui studiu (indiferent de scopul urmărit), autorii să-și prezinte concluziile sub forma unui „bilanț”, trecând cu vederea întrebările rămase fără răspuns și faptul că limitele propriilor eforturi pot fi depășite cu ceva mai multă viziune.

GEORGE ALEXANDRU COSTAN

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Filip-Lucian Iorga, Neagu Djuvara, *Trecutul este viu, Filip-Lucian Iorga în dialog cu Neagu Djuvara*, București, Humanitas, 2014, 120 pp.+ 18 il.

Cartea de față ne propune un dialog între doi profesioniști ai scrisului istoric aparținând unor generații diferite; este vorba despre profesorul Neagu Djuvara și mai tânărul coleg de breaslă Filip-Lucian Iorga. În publicistica românească, doar câteva dintre discuțiile între cei doi au luat până acum o formă scrisă și au fost publicate pe parcursul anilor, în diverse reviste. În Franța însă, aceste convorbiri au fost oferite în integralitate cititorilor prin intermediul unui volum apărut în cursul anului trecut¹⁸.

Pentru început, merită reținute câteva

¹⁸ Filip-Lucian Iorga, *Le tempérament œcuménique. Entretiens avec: Jean Delumeau, Neagu Djuvara, Jacques Le Goff, Emmanuel Le Roy Ladurie, Eric Mension-Rigau, Jordi Savall*, Lyon, Éditions Baudelaire, 2013.